

#### Article Info:

#### Article Type:

Research Article

#### Article history:

Received Mar 16, 2025

Received in revised form

May 18, 2025

Accepted June 05, 2025

Published Online June 26,  
2025

#### Keywords:

Integrated Model,  
Philosophy for Children,  
Pedagogical Content Knowledge,  
Primary Education / Elementary,  
Education Period.

## Providing an Integrated Model of Philosophy for Children (P4C) and Pedagogical Content Knowledge (PCK) in Primary Education

Zahrasadat Hashemi<sup>1</sup> 

1. Corresponding author, Department of Philosophy and Logic Education, Farhangian University, P.O. Box 14665-889, Tehran, Iran. Email: [hashemizs@cfu.ac.ir](mailto:hashemizs@cfu.ac.ir)

### ABSTRACT

**Objective:** This study was conducted with the aim of providing an integrated model of Philosophy for Children (P4C) and Pedagogical Content Knowledge (PCK) in primary education.

**Method:** In terms of purpose, this study is applied, and in terms of approach, it is qualitative and of the thematic analysis type. The statistical population consisted of experts and specialists in the fields of philosophy, pedagogical content knowledge, and curriculum planning in the years 2024-2025. Using purposive sampling and the snowball technique, 18 individuals (15 professors and 3 curriculum planners) were selected. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using thematic analysis with inter-coder agreement (reliability coefficient of 0.78).

**Results:** Data analysis led to the extraction of 33 basic themes, 11 organizing themes, and ultimately 6 overarching themes as the main dimensions of the model. The identified organizing themes were: basic cognitive skills, mental readiness, content comprehension, content design skills, communication skills, interaction skills, analysis and judgment, problem-solving, concept linking, self-regulation, and knowledge of educational tools. These components were organized within a comprehensive integrated model.

**Conclusion:** The findings showed that the purposeful integration of the two approaches, P4C and PCK, can provide an effective conceptual framework for designing primary education curricula. This model, by simultaneously enhancing philosophical thinking skills (such as analysis and judgment) and content-focused teaching competencies (such as understanding and designing content), provides an effective framework for designing primary education curricula.

**Cite this article:** Hashmi, Z.. (2025). Providing an Integrated Model of Philosophy for Children (P4C) and Pedagogical Content Knowledge (PCK) in Primary Education. *Journal of Research in Educational Systems*, 19 (69), 55-63. <http://doi.org/10.22034/jiera.2025.543604.3363>



© The Author(s) **Publisher:** Iranian Educational Research Association  
DOI: <http://doi.org/10.22034/jiera.2025.543604.3363>

## Introduction

Primary education is the cornerstone of the intellectual and cognitive development of learners, and real change in the educational system necessitates transformation at the school level (Alijani et al., 2024). However, traditional rote-learning approaches have neglected the cultivation of deep thinking, questioning, and meaningful understanding (Gol-Sanam et al., 2021), leading to the education of a generation with abundant information but lacking the ability to analyze and apply it in real-life situations. In this context, focusing on critical thinking and meaningful learning has emerged as an essential necessity.

In response to this need, the Philosophy for Children (P4C) program has been introduced, aiming to turn the classroom into a "community of inquiry" and foster logical, analytical, and creative thinking skills through collective inquiry around stimuli such as stories (Balci & Eryilmaz, 2024). Research such as studies by Lipman (2023) and Unal & Gunes (2024) demonstrates its positive impact on children's reasoning and intellectual maturity. Yet, the mere implementation of P4C without connection to formal curriculum content faces limitations. On the other hand, Shulman's (1986) framework of Pedagogical Content Knowledge (PCK) emphasizes the teacher's integrated knowledge in transforming specialized content into a comprehensible and meaningful form for specific learners (Tallman, 2023).

A review of the literature indicates that while studies have separately examined the impact of P4C on critical thinking (e.g.,

Fereidoun-Nejad, 2023) or the role of PCK in teaching effectiveness (e.g., Hollenstein & Brühwiler, 2024), there is a clear research gap regarding the design and testing of a structured integrated model combining these two domains. This integration can bring P4C from the periphery into the core of the formal curriculum and provide it with content richness, while also giving philosophical depth to teachers' PCK, elevating it from technical transmission to the level of creating conceptual understanding (Navidian et al., 2021).

Filling this research gap is of strategic importance. Aligned with the emphasis on cultivating thinking in Iran's Fundamental Reform Document of Education, it can lead to the education of teacher-researchers capable of guiding an environment of questioning and collective inquiry within the context of curricular content, thereby helping to nurture creative, responsible citizens with strong reasoning skills. Therefore, the main objective of this research is to present an integrated and practical model of Philosophy for Children (P4C) and Pedagogical Content Knowledge (PCK) as a guide for teachers, curriculum planners, and teacher educators towards the qualitative transformation of primary education.

## Method

This study was an applied research employing a qualitative approach (thematic analysis). The statistical population consisted of experts and specialists in the fields of philosophy, pedagogical content knowledge (PCK), and curriculum planning (during the 2023-2024 academic year). Sampling

was purposive (using the snowball technique) and continued until theoretical saturation was achieved with 18 participants (15 professors and 3 curriculum planners).

Data were collected using semi-structured interviews. The data were analyzed and coded using thematic analysis. To ensure the reliability of the coding process, inter-coder agreement between two independent coders was used, yielding a reliability coefficient of 0.78, which indicates satisfactory reliability of the findings.

## Results

The thematic analysis of data from expert interviews led to the extraction of 33 basic themes, 11 organizing themes, and ultimately 6 global themes as the main dimensions of the integrated Philosophy for Children (P4C) and Pedagogical Content Knowledge (PCK) model for primary education. These six dimensions are: Cognitive and Conceptual Prerequisites for students, Teacher's Content and Pedagogical Skills within the PCK framework, Social-Dialogical Skills, Critical Thinking Skills, Meaningful Learning Skills, and Technological Perception in Philosophical-Pedagogical Learning. Each of these overarching dimensions encompasses specific operational components and indicators, which together provide a comprehensive and practical framework for teachers to implement these two approaches simultaneously and in an integrated manner in the classroom.

## Conclusions

The results indicate that integrating the Philosophy for Children (P4C) approach and Pedagogical Content Knowledge (PCK) is a strategic necessity. P4C provides the context for dialogue, questioning, and critical thinking, while PCK strengthens the teacher's ability to explain, simplify, and transform curricular content into meaningful learning situations. This integration can compensate for the existing gap in primary education, namely the weakness in deep concept transmission and creating a connection between knowledge and experience. Without sufficient PCK, P4C activities may remain superficial dialogue, and without the P4C framework, a teacher's PCK does not necessarily lead to the development of critical thinking (Major, 2015).

The proposed model emphasizes basic cognitive skills and children's mental readiness as prerequisites for philosophical engagement, which aligns with findings from related research (Wei & Chen, 2025; Choob foroush zadeh, 2023). Furthermore, the central role of the teacher in deep content understanding, designing philosophical situations, and guiding dialogue toward analysis and judgment – which is the core of PCK – was emphasized. This requires the teacher to recognize which situations have philosophical potential, how to select meaningful examples, and pose questions that steer the dialogue toward analysis (Fields, 2022). The dialogical environment of P4C also fosters essential social skills such as active listening, cognitive empathy, and intellectual synergy. In such a state, content is shaped through interaction and

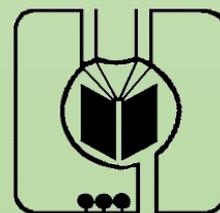
does not have an imposed structure (O'Reilly et al., 2022).

A key outcome of this integration is the enhancement of critical thinking skills (analysis, judgment, problem-solving) and the achievement of meaningful learning by linking concepts to real life and meaning-making by the learner themselves. This process requires the teacher to have an accurate understanding of the student's cognitive structure and be able to present content in a way that stimulates exploration (Ahmadi Hosseiniannejad & Shar'iaty Kiaei, 2023). Finally, the complementary role of technology as a tool for enriching philosophical stimuli and making the learning process more interactive is considered in the model.

By presenting a systematic model, this research takes a step toward operationalizing the emphasis on cultivating thinking and reasoning outlined in Iran's Fundamental Reform Document of Education. It can serve as a practical guide for teachers, curriculum planners, and teacher educators. However, limitations such as sampling from a limited number of experts and the lack of practical testing of the model in real classrooms exist. It is suggested that future studies focus on validating and practically developing this integrated framework by piloting the model and designing educational packages based on it.

#### ***Conflict of Interest***

The authors declare no conflict of interest.



## پژوهش در

## نظام‌های آموزشی

دوره ۱۹، شماره ۶۹، ۱۴۰۴  
ص ۵۵-۶۳

شاپا (چاپی): ۱۳۲۴-۲۳۸۳

شاپا (الکترونیکی): ۲۳۴۱-۲۷۸۳

Homepage: [www.jiera.ir](http://www.jiera.ir)

### درباره مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۰۵

### واژه‌های کلیدی:

الگوی تلفیقی،

فلسفه برای کودکان (P4C)،

دانش پداگوژی محتوا (PCK)،

دوره ابتدایی

# ارائه الگوی تلفیقی فلسفه برای کودکان (P4C) و دانش پداگوژی محتوا (PCK) در دوره ابتدایی

زهرا سادات هاشمی<sup>۱</sup>

۱. گروه آموزش فلسفه و منطق، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۵۶۴۴۱-۸۸۸ تهران، ایران. رایانامه: [hashemizs@cfu.ac.ir](mailto:hashemizs@cfu.ac.ir)

## چکیده

**هدف:** این پژوهش با هدف ارائه الگوی تلفیقی فلسفه برای کودکان (P4C) و دانش پداگوژی محتوا (PCK) در دوره ابتدایی انجام شد.

**روش:** این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و از منظر رویکرد، کیفی و از نوع تحلیل مضمون بود. جامعه آماری را خبرگان و متخصصان حوزه‌های فلسفه، پداگوژی محتوا و برنامه‌ریزی درسی در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴ تشکیل دادند. با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک گلوله برفی، ۱۸ نفر (۱۵ استاد و ۳ برنامه‌ریز درسی) انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته گردآوری و با روش تحلیل مضمون و با استفاده از گدگذاری درصد توافق بین دو گدگذار (ضریب پایایی ۰/۷۸) تحلیل شدند.

**یافته‌ها:** تحلیل داده‌ها منجر به استخراج ۳۳ مضمون پایه، ۱۱ مضمون سازمان‌دهنده و در نهایت ۶ مضمون فراگیر به عنوان ابعاد اصلی الگو شد. مضامین سازمان‌دهنده شناسایی شده عبارت بودند از: مهارت‌های شناختی پایه، آمادگی ذهنی، درک محتوا، مهارت‌های طراحی محتوا، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های تعامل، تحلیل و قضاوت، حل مسئله، پیونددهی مفاهیم، خودتنظیمی و شناخت ابزارهای آموزشی. این مؤلفه‌ها در قالب یک الگوی جامع تلفیقی سازماندهی شدند.

**نتیجه‌گیری:** یافته‌ها نشان داد که تلفیق هدفمند دو رویکرد P4C و PCK می‌تواند چهارچوب مفهومی مؤثری برای طراحی برنامه‌های درسی دوره ابتدایی فراهم کند. این الگو با تقویت همزمان مهارت‌های فکری فلسفی (مانند تحلیل و قضاوت) و شایستگی‌های تدریس محتوای محور (مانند درک و طراحی محتوا)، چهارچوبی مؤثر برای طراحی برنامه‌های درسی دوره ابتدایی فراهم می‌آورد.

استناد به این مقاله: هاشمی، زهرا سادات. (۱۴۰۴). ارائه الگوی تلفیقی فلسفه برای کودکان (P4C) و دانش پداگوژی محتوا

(PCK) در دوره ابتدایی. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۹(۶۹)، ۵۵-۶۳.

<http://doi.org/10.22034/jiera.2025.543604.3363>

ناشر: انجمن پژوهش‌های آموزشی ایران

© نویسندگان



## مقدمه

آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین نهادهای فرهنگی هر جامعه‌ای است که وظیفه انتقال دانش را به افراد جامعه بر عهده دارد. مدرسه مهم‌ترین نهاد اجتماعی بوده و تمام اقدامات و برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی در همه سطوح زمانی معنادار می‌شود که تغییر در مدرسه اتفاق بیفتد (علی‌جانی و دیگران، ۱۴۰۳). در این میان آموزش و پرورش دوره ابتدایی، به عنوان سنگ بنای شکل‌گیری شخصیت فکری و شناختی یادگیرندگان، نقشی بی‌بدیل در تربیت شهروندانی آگاه، خلاق و مسئولیت‌پذیر ایفا می‌کند. با این حال، نظام‌های آموزشی سنتی، اغلب با تأکید یک‌سویه بر انتقال انبوه اطلاعات و محفوظات، از پرورش توانایی تفکر عمیق، پرسشگری و درک معنادار مفاهیم غفلت ورزیده‌اند (گل‌صنم و دیگران، ۱۴۰۰). این کاستی، منجر به شکل‌گیری نسلی می‌شود که اگرچه ممکن است انباری از اطلاعات داشته باشد، اما فاقد توانایی تحلیل، تبیین، ارزیابی و کاربست آن اطلاعات در موقعیت‌های واقعی زندگی است. در چنین بستری، دو نیاز اساسی تفکر انتقادی<sup>۱</sup> به عنوان موتور محرک خردورزی و یادگیری معنادار<sup>۲</sup> به عنوان جایگزینی برای رویکرد سطحی‌نگر، در کانون توجه متخصصان تعلیم و تربیت قرار گرفته‌اند.

در پاسخ به این چالش، برنامه فلسفه برای کودکان<sup>۳</sup> به عنوان یک پارادایم آموزشی اثرگذار مطرح شده است. این برنامه با الهام از روش سقراطی، به دنبال تبدیل کلاس درس به یک جامعه پژوهشی است؛ جامعه‌ای کوچک که در آن دانش‌آموزان حول محور داستان‌ها، تصاویر یا پرسش‌های محرک، به طور جمعی به کندوکاو، استدلال و تأمل فلسفی می‌پردازند (Balci & Eryılmaz, 2024; O'Reilly et al., 2022). هدف غایی این برنامه، نه آموزش تاریخ فلسفه، بلکه پرورش مهارت‌های تفکر منطقی، تحلیلی، خلاق و مراقبتی در کودکان است. شواهد پژوهشی فراوانی از سراسر جهان، از جمله مطالعات Lipman (2023) و محققانی مانند Unal & Gunes (2024)، حاکی از تأثیر مثبت برنامه فلسفه برای کودکان در تقویت مهارت‌های استدلال، شناخت مفاهیم اخلاقی و رشد بلوغ فکری کودکان است.

با این وجود، اجرای صرف برنامه فلسفه برای کودکان، بدون در نظر گرفتن بستر خاص آموزشی و محتوای دروس رسمی، می‌تواند با محدودیت‌هایی روبرو شود. اینجاست که مفهوم دانش‌پداگوژی محتوا<sup>۴</sup> (Shulman, 1986) به میدان می‌آید. دانش‌پداگوژی محتوا به دانش تلفیقی و منحصر به فردی اشاره دارد که در آن معلم، نه تنها بر محتوای تخصصی خود (مثل ریاضی یا علوم) تسلط دارد، بلکه می‌داند چگونه این محتوا را با استفاده از بهترین روش‌های تدریس، تشبیهات، مثال‌ها و ابزارهای آموزشی، به گونه‌ای قابل درک و معنادار برای ذهنیت و پیش‌زمینه دانش‌آموزان خاص، بازنمایی کند. این دانش، پلی است بین دانش محتوایی صرف و دانش‌پداگوژیک عمومی (Tallman, 2023).

تلفیق این دو چهارچوب قدرتمند، یعنی برنامه فلسفه برای کودکان و دانش‌پداگوژی محتوا، می‌تواند به خلق یک الگوی آموزشی یکپارچه و کارآمد بینجامد. در این الگوی تلفیقی، برنامه فلسفه برای کودکان، چهارچوب کلان و فضای حاکم بر کلاس را فراهم می‌سازد؛ فضایی پرسش‌محور، گفت‌وگو‌محور و مبتنی بر تفکر جمعی. در دل این فضا، دانش‌پداگوژی محتوا به معلمان توانایی می‌بخشد تا محتوای دروس رسمی (مانند یک مفهوم علمی پیچیده، یک واقعه تاریخی یا یک مسئله ریاضی) را به سوژه‌ای برای تأمل و کندوکاو فلسفی تبدیل کنند (نویدیان و دیگران، ۱۴۰۰). برای مثال، یک معلم با دانش‌پداگوژی محتوای قوی، می‌داند که چگونه مفهوم تغییر حالت ماده را نه به صورت یک قاعده حفظ کردنی، بلکه به عنوان یک معما یا پرسش فلسفی (Fields, 2022) درباره هویت و ثبات در دل دگرگونی مطرح کند و سپس با استفاده از روش‌های تسهیل‌گری برنامه فلسفه برای کودکان، گفت‌گویی عمیق و انتقادی حول آن به راه بیندازد. در این بین شاخص‌هایی که برای ورود کودکان به فلسفه کمک می‌کنند، عبارتند از: انعطاف‌پذیری شناختی، حساسیت به مسئله، استدلال ساده و تمرکز ذهنی (Wei & Chen, 2025؛ چویفروش‌زاده، ۱۴۰۲). این شاخص‌ها در کنار دانش‌پداگوژی محتوا به متناسب‌سازی محتوای ارائه شده با توانایی شناختی کودکان کمک می‌کنند و برای کودکان امکان تمرین تفکر را فراهم می‌سازند (احمدی حسینیان‌نژاد و شریعت کیایی، ۱۴۰۲).

مرور پیشینه پژوهشی موجود، گویای آن است که اگرچه مطالعات جداگانه زیادی به بررسی تأثیر برنامه فلسفه برای کودکان بر تفکر انتقادی مانند پژوهش (فریدون‌نژاد، ۱۴۰۲) یا نقش دانش‌پداگوژی محتوا در اثربخشی تدریس مانند مطالعه (Hollenstein & Brühwiler, 2024) پرداخته‌اند، اما شکاف واضحی در مورد طراحی و آزمون یک الگوی مبتنی بر تلفیق ساختاریافته این دو وجود دارد. اکثر پژوهش‌های داخلی، به این دو حوزه، به صورت موازی نگریده‌اند و کمتر مطالعه‌ای به طراحی نظام‌مند یک الگو که در آن دانش‌پداگوژی محتوا، محتوای لازم برای غنی‌سازی

1. critical thinking
2. meaningful learning
3. philosophy for children
4. pedagogical content knowledge

جلسات برنامه فلسفه برای کودکان را فراهم کند و در مقابل، برنامه فلسفه برای کودکان بستری برای کاربردی کردن و تعمیق دانش پداگوژی محتوا ایجاد نماید، پرداخته است.

بر کردن این شکاف پژوهشی، از اهمیتی دوچندان برخوردار است. از یک سو، این تلفیق می‌تواند به خروج برنامه فلسفه برای کودکان از حاشیه و تلفیق آن در متن برنامه درسی رسمی بینجامد و از آن به عنوان یک روش تدریس فرادانشی بهره‌بردار. از سوی دیگر، به دانش پداگوژی محتوا معلمان عمق فلسفی بخشیده و آن را از سطح انتقال فنی محتوا، به سطح خلق درک مفهومی و معناسازی ارتقا می‌دهد. علاوه بر این، چنین الگویی می‌تواند پاسخگوی خلأ موجود در رویکردهای رایج آموزش تفکر باشد که اغلب یا انتزاعی و بدون پیوند با محتوای درسی هستند، یا صرفاً معطوف به انتقال اطلاعات باقی می‌مانند. از منظر تربیت معلم نیز، این تلفیق ضرورتی راهبردی محسوب می‌شود؛ چرا که معلم را به‌عنوان یک پژوهشگر عمل‌گرای کلاس درس تربیت می‌کند که قادر است فضای پرسشگری و کندوکاو جمعی را هدایت کند. این ضرورت، در فضای آموزشی کنونی ایران که بر اساس سند تحول بنیادین، بر پرورش تفکر و تعقل تأکید دارد، و همچنین با توجه به نیاز فزاینده به پرورش شهروندانی خلاق، مسئول و دارای قدرت استدلال در مواجهه با چالش‌های پیچیده جامعه، آشکارتر می‌شود. در سطح بین‌المللی نیز، همسو با تحولات پارادایمی به سمت یادگیری مبتنی بر شایستگی و تفکر، ارائه چنین الگوهای تلفیقی بومی می‌تواند جایگاه پژوهش‌های آموزشی ایران را در عرصه گفت‌وگوی جهانی ارتقا بخشد.

بدین ترتیب، بر این اساس، هدف این پژوهش، ارائه الگویی تلفیقی و کاربردی از فلسفه برای کودکان (برنامه فلسفه برای کودکان) و دانش پداگوژی محتوا (دانش پداگوژی محتوا) به عنوان راهنمای عمل برای معلمان، برنامه‌ریزان درسی و مربیان تربیت معلم، در جهت تحول کیفی آموزش در دوره ابتدایی بود.

### روش‌شناسی

این پژوهش بر اساس هدف از انواع تحقیقات کاربردی و از منظر رویکردی جزء پژوهش‌های کیفی و تحلیل مضمون بود. به لحاظ تخصصی بودن و نیز اشراف متخصصان و پژوهشگران با مفاهیم مرتبط با موضوع، خبرگان و متخصصان حوزه فلسفه، پداگوژی محتوا و برنامه‌ریزی درسی کشور در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴ به عنوان جامعه آماری تحقیق حاضر، در نظر گرفته شد. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و تکنیک گلوله برفی و در حد اشباع نظری انجام شد. تعداد نمونه در سطح ۱۵ نفر به اشباع رسید اما به جهت افزایش اعتبار و همچنین پوشش کلیه مؤلفه‌های نهفته، نمونه‌گیری تا ۱۸ نفر ادامه یافت. گروه نمونه، شامل ۱۵ استاد و ۳ برنامه‌ریز درسی، در زمینه فلسفه، پداگوژی محتوا و برنامه‌ریزی درسی بود. این افراد دارای مدرک دکتری و کارشناسی ارشد بودند و میانگین سابقه کار آنان نیز بیش از ۱۴/۲ سال بود. شرط ورود این افراد در گروه نمونه نیز داشتن حداقل چند سال سابقه فعالیت آموزشی یا مشارکت مستقیم در تدوین برنامه‌های درسی مرتبط با کودکان، رویکردهای نوین یاددهی-یادگیری؛ داشتن سوابق پژوهشی مرتبط، از جمله مشارکت در طرح‌های پژوهشی، تألیف کتاب فصل، یا حضور در کنفرانس‌های علمی مرتبط با موضوع و داشتن سابقه همکاری در ارزیابی طرح‌های درسی، برنامه‌ریزی آموزشی یا تحلیل برنامه‌های ملی/مدرسه‌ای در مقطع ابتدایی بود. در این پژوهش از ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته جهت گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز پژوهش حاضر، استفاده شد.

پس از انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، داده‌های گردآوری‌شده با بهره‌گیری از روش تحلیل تم مورد بررسی و کدگذاری قرار گرفتند تا الگوها، مفاهیم و دسته‌بندی‌های معنایی نهفته در پاسخ‌ها آشکار شود. به‌منظور اطمینان از اعتبار و پایایی فرایند کدگذاری و جلوگیری از تأثیر سوگیری فردی، از روش درصد توافق بین دو کدگذار مستقل استفاده شد. بدین صورت که دو کدگذار به‌طور جداگانه مجموعه‌ای از مصاحبه‌ها را تحلیل و کدگذاری کردند و میزان توافق آن‌ها با یکدیگر محاسبه شد. نتیجه این ارزیابی ضریب پایایی پروتکل مصاحبه را ۰/۷۸ نشان داد؛ که نشان‌دهنده پایایی مطلوب، قابل اعتماد و رضایت‌بخش فرایند کدگذاری است. این مقدار بیانگر آن است که کدگذاری‌ها از انسجام درونی مناسبی برخوردار بوده و یافته‌های استخراج‌شده از اتکاپذیری لازم برای استناد در مراحل بعدی پژوهش برخوردارند.

### یافته‌های پژوهش

پس از انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با اساتید، پژوهشگران و برنامه‌ریزان درسی آشنا با رویکردهای فلسفه برای کودکان، و دانش پداگوژی محتوا، پاسخ‌های به‌دست‌آمده از طریق روش تحلیل مضمون کدگذاری و دسته‌بندی شدند. این تحلیل با هدف شناسایی مؤلفه‌ها و ابعاد الگوی

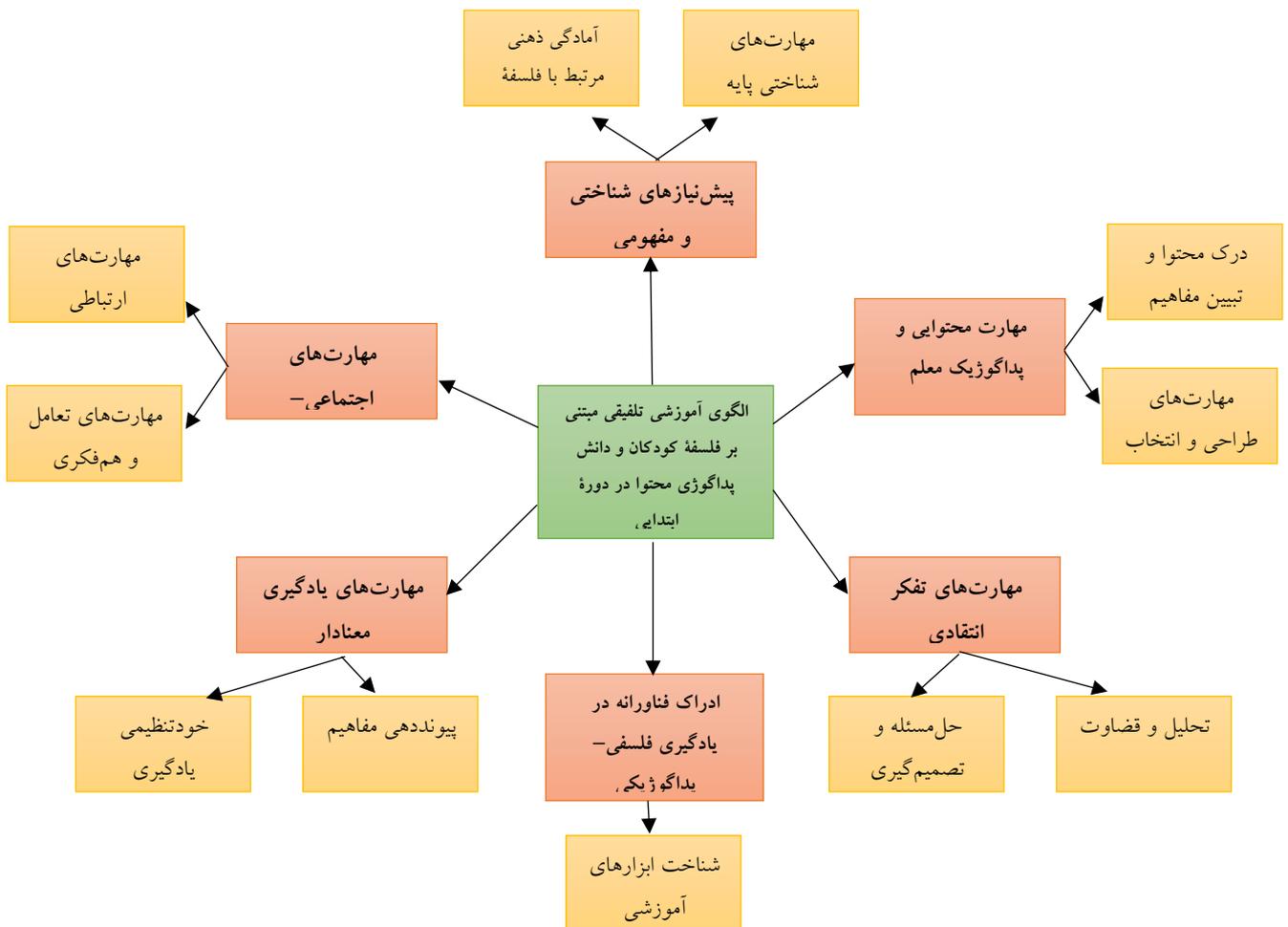
تلفیقی فلسفه برای کودکان و دانش‌پداگوژی محتوا در دوره ابتدایی انجام گرفت. به منظور افزایش اطمینان نسبت به دقت و انسجام فرایند کُدگذاری، در مرحله نخست، ۶۳ کُد اولیه از دل داده‌ها و تحلیل متون استخراج شد. سپس با حذف کُد‌های تکراری، هم‌پوشان، و غیرمرتبط، تعداد کُد‌ها به ۵۰ کُد کاهش یافت و در نهایت ۳۳ (مضمون پایه) تأیید شد. این مفاهیم بر اساس شباهت معنایی و محتوایی در قالب ۱۱ (مضامین سازمان‌دهنده) طبقه‌بندی شدند. در مرحله نهایی، با تحلیل مفاهیم سازمان‌دهنده و نسبت آن‌ها با هدف پژوهش، ۶ (مضمون فراگیر) برای الگو استخراج شد.

### جدول ۱. مضامین تلفیقی برنامه فلسفه برای کودکان و دانش‌پداگوژی محتوا

ابعاد (مضامین فراگیر)	مؤلفه‌ها (مضامین سازمان‌دهنده)	نشانه‌ها (مضامین پایه)
پیش‌نیازهای شناختی و مفهومی	مهارت‌های شناختی پایه	انعطاف‌پذیری شناختی
		حساسیت به مسئله
		استدلال منطقی
مهارت‌های شناختی و مفهومی	آمادگی ذهنی مرتبط با فلسفه کودکان	استدلال ساده
		تخیل و تجسم
		پرسشگری اولیه
		توانایی دنبال کردن استدلال‌ها
مهارت محتوایی و پداگوژیک معلم در PCK	درک محتوا و تبیین مفاهیم	تمرکز و پایداری توجه
		درک مطلب عمیق
		توانایی ساده‌سازی مفاهیم
		قدرت بیان و توضیح روشن
مهارت‌های طراحی و انتخاب محتوا	مهارت‌های ارتباطی	توانایی ارتباط بین مفاهیم درسی و زندگی
		انتخاب مثال‌های معنادار
		تشخیص موقعیت‌های یادگیری فلسفی
		تنظیم فعالیت‌های برنامه فلسفه برای کودکان متناسب با محتوا
مهارت‌های اجتماعی-گفت‌وگویی	مهارت‌های تعامل و هم‌فکری	گوش‌دادن فعال
		مشارکت در گفت‌وگو
		رعایت نوبت سخن
		توانایی پرسیدن سؤال‌های معنادار
مهارت‌های تفکر انتقادی	تحلیل و قضاوت	احترام به نظر دیگران
		هم‌افزایی فکری
		همدلی شناختی
		تمایز بین ادعا و دلیل
حل مسئله و تصمیم‌گیری	پیونددهی مفاهیم	ارزیابی استدلال‌ها
		تشخیص خطاهای فکری
		بررسی راه‌حل‌های جایگزین
		جمع‌بندی منطقی
مهارت‌های یادگیری معنادار	خودتنظیمی یادگیری	تصمیم‌گیری مبتنی بر دلیل
		ایجاد ارتباط بین تجربه قبلی و محتوای جدید
		تولید معنا از طریق فعالیت
		خودارزیابی ساده
ادراک فناوریانه در یادگیری فلسفی-پداگوژیکی	شناخت ابزارهای آموزشی	پایش روند یادگیری
		استفاده معقول از فناوری برای بحث‌های فلسفه برای کودکان

همانگونه که در جدول شماره ۱ مشخص شده، تعداد ۵۰ شاخص برای طراحی الگوی تلفیقی برنامه فلسفه برای کودکان و دانش‌پدگوزی محتوا دوره ابتدایی استخراج شد. بر اساس تشابه و ارتباط موضوعی، مفهومی و ارتباط معنایی و علمی مفاهیم پایه، یک مفهوم سازمان دهنده انتخاب شد که بتواند همه یا بیشتر مفاهیم را در بر بگیرد. لذا بر اساس ماهیت اشتراکی و مفهومی و ارتباطی کدهای پایه، مفاهیم سازمان دهنده شناسایی شدند. مضامین پایه بر اساس شباهت محتوایی، پیوستگی مفهومی، و قرابت معنایی با یکدیگر مقایسه و دسته‌بندی شدند. نتیجه این مرحله، شکل‌گیری ۱۱ مضمون سازمان دهنده بود؛ مضامینی که نقش میانجی بین کدهای پایه و ابعاد اصلی الگو را ایفا کرده و قادرند مجموعه‌ای از مفاهیم هم‌خانواده را به صورت یکپارچه پوشش دهند. به بیانی دیگر، ۳۳ شاخص پایه شناسایی شده، در ۱۱ مؤلفه قرار گرفتند که عبارتند از: ۱- مهارت‌های شناختی پایه (۵ شاخص)، ۲- آمادگی ذهنی مرتبط با فلسفه کودکان (۳ شاخص)، ۳- درک محتوا و تبیین مفاهیم (۴ شاخص)، ۴- مهارت‌های طراحی و انتخاب محتوا (۳ شاخص)، ۵- مهارت‌های ارتباطی (۴ شاخص)، ۶- مهارت‌های تعامل و هم‌فکری (۳ شاخص)، ۷- تحلیل و قضاوت (۳ شاخص)، ۸- حل مسئله و تصمیم‌گیری (۳ شاخص)، ۹- پیونددهی مفاهیم (۲ شاخص)، ۱۰- خودتنظیمی یادگیری (۲ شاخص) و ۱۱- شناخت ابزارهای آموزشی (۱ شاخص).

در مرحله بعد تحلیل، مضامین سازمان دهنده با توجه به ماهیت نظری، کارکرد آموزشی آن‌ها و میزان انطباق با اهداف پژوهش، در قالب ۶ مضمون فراگیر جمع شدند. این مضامین فراگیر، ابعاد بنیادین الگوی تلفیقی ارائه شده را تشکیل داده و ساختار نهایی آن را برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی شکل می‌دهند.



شکل ۱. شبکه مضامین الگوی تلفیقی فلسفه برای کودکان و دانش‌پدگوزی محتوا

بر این اساس، الگوی تلفیقی ارائه شده در این پژوهش، متشکل از ۶ بُعد اصلی (مضامین فراگیر) و ۱۱ مؤلفه (مضامین سازمان دهنده) و ۳۳ کُد پایه است که ساختار مفهومی جامعی را برای ارائه و به کارگیری الگوی تلفیقی فلسفه برای کودکان و دانش پداگوژی محتوا در دوره ابتدایی شکل می دهد.

### بحث و نتیجه گیری

یافته های پژوهش حاضر حاصل تحلیل مضمون مصاحبه های نیمه ساختاریافته با متخصصان برنامه فلسفه برای کودکان و دانش پداگوژی محتوا بود که طی آن ۵۰ کُد اولیه استخراج و پس از پالایش، ۳۳ کُد پایه در قالب ۱۱ مضمون سازمان دهنده و ۶ مضمون فراگیر طبقه بندی شد. این مضامین ساختار اصلی الگوی تلفیقی را تشکیل می دهند. این ساختار نشان می دهد که برای تحقق یک الگوی کارآمد باید به مجموعه ای از مهارت ها و توانایی های شناختی، محتوایی، پداگوژیک، گفت و گویی، اجتماعی و فناورانه توجه شود.

ترکیب رویکرد فلسفه برای کودکان با دانش پداگوژی محتوا از آن جهت اهمیت دارد که فلسفه برای کودکان بستر گفت و گو، پرسشگری و تفکر انتقادی را مهیا می کند و دانش پداگوژی محتوا، توان معلم در تبیین محتوا، انتخاب مثال ها و طراحی موقعیت های یادگیری را تقویت می سازد. یافته ها نشان می دهد که مشارکت این دو رویکرد می تواند خلأ موجود در آموزش ابتدایی، یعنی ضعف در انتقال مفاهیم عمیق و ایجاد ارتباط بین تجربه و محتوا را جبران کند. در واقع، بدون داشتن دانش محتوایی-پداگوژیک کافی، فعالیت های فلسفه برای کودکان صرفاً به گفت و گویی سطحی محدود می شود، و بدون ساختارهای فلسفه برای کودکان، دانش پداگوژی محتوا نمی تواند به ایجاد تفکر انتقادی منجر شود (Major, 2015).

یافته ها نشان داد که مهارت های شناختی پایه و آمادگی ذهنی کودکان برای مشارکت فلسفی عناصر بنیادی الگو هستند. شاخص هایی مانند انعطاف پذیری شناختی، حساسیت به مسئله، استدلال ساده و تمرکز ذهنی، زیر ساختی برای ورود کودکان به فرایند گفت و گوهای فلسفی ایجاد می کند (Wei & Chen, 2025؛ چوینفروش زاده، ۱۴۰۲). این یافته با اصول فلسفه برای کودکان همخوان است؛ زیرا تکوین تفکر انتقادی بدون این مهارت ها امکان پذیر نیست. همچنین، این مهارت ها با عناصر دانش پداگوژی محتوا پیوند می خورند، زیرا معلم باید بتواند محتوا را در سطحی متناسب با توانایی شناختی کودکان ساده سازی کند تا آنان فرصت تمرین تفکر را داشته باشند (احمدی حسینیان نژاد و شریعت کیایی، ۱۴۰۲).

بعد دوم الگو یعنی مهارت محتوایی و پداگوژیک معلم، شامل فهم عمیق محتوا، ساده سازی مفاهیم و توانایی ارتباط محتوای درسی با زندگی واقعی است، نشان می دهد که معلم در این الگو نقش محوری دارد. متخصصان تأکید دارند که تدریس مبتنی بر فلسفه برای کودکان زمانی به یادگیری معنادار می انجامد که معلم بتواند محتوا را نه فقط انتقال دهد بلکه آن را به مسئله و چالش فکری تبدیل کند. این موضوع مستقیماً به دانش پداگوژیک معلم مربوط می شود؛ زیرا معلم باید تشخیص دهد چه موقعیتی ظرفیت فلسفی دارد، چگونه مثال های معنادار انتخاب کند و چگونه پرسش هایی طرح کند که مسیر گفت و گو را به سمت تحلیل و داوری هدایت کند (Fields, 2022).

مضامین مربوط به گفت و گو، گوش دادن فعال، رعایت نوبت سخن و تولید سؤال های معنادار از یافته هایی بود که بر نقش محیط گفت و گویی فلسفه برای کودکان تأکید دارد. کودکان تنها در فضایی که مشارکت فعال، شنیدن دیدگاه دیگران، و بیان روشن عقاید تشویق شود، می توانند تفکر انتقادی را تجربه کنند. این مهارت ها نه تنها به فلسفه برای کودکان مربوط اند بلکه برای دانش پداگوژی محتوا نیز اهمیت دارند؛ زیرا معلم باید بتواند کلاس را به یک اجتماع پژوهشی تبدیل کند. در چنین وضعیتی، محتوا دیگر ساختاری تحمیلی ندارد بلکه در جریان تعامل شکل می گیرد (O'Reilly et al., 2022).

یافته ها بر ضرورت همدلی شناختی، احترام به نظر دیگران و هم افزایی فکری تأکید می کند. این شاخص ها فقط مهارت های جانبی نیستند بلکه جزء هسته اصلی رویکرد برنامه فلسفه برای کودکان محسوب می شوند. در آموزش ابتدایی، بسیاری از خطاهای فکری یا مقاومت کودکان در برابر یادگیری، ناشی از عدم شکل گیری مهارت های تعامل اجتماعی است. یافته ها نشان می دهد که پیوند فلسفه برای کودکان با اصول دانش پداگوژیک می تواند موجب تربیت دانش آموزانی شود که نه تنها تفکر انتقادی دارند بلکه می توانند در گفت و گوهای علمی، استدلال دقیق تری ارائه دهند.

یکی از مضامین مهم الگو، تحلیل، قضاوت، حل مسئله و تصمیم‌گیری مبتنی بر دلیل بود. تحلیل نشان داد که این مهارت‌ها از طریق ترکیب فعالیت‌های متنی، پرسشگری هدایت شده و طراحی موقعیت‌های مسئله‌محور ایجاد می‌شود. در اینجا نقش دانش‌پدگویی محتوا کاملاً برجسته است؛ زیرا معلم باید بداند در هر درس چه نوع مسئله‌ای می‌تواند زمینه تحلیل را فراهم کند. همچنین به‌کارگیری برنامه فلسفه برای کودکان موجب می‌شود تصمیم‌گیری از سطح انتخاب‌های ساده به سطح ارزیابی منطقی و سنجش پیامدها ارتقا یابد. چنین تلفیقی می‌تواند ضعف رایج در آموزش ابتدایی، یعنی تأکید زیاد بر حافظه و کمبود تمرین تفکر عمیق را جبران کند.

الگو نشان داد که یادگیری معنادار زمانی شکل می‌گیرد که کودک بتواند تجربه‌های پیشین را به محتوای جدید مرتبط سازد و از طریق فعالیت، به تولید معنا بپردازد. این فرایند تنها زمانی رخ می‌دهد که معلم درک دقیقی از ساختار ذهنی دانش‌آموز داشته و بتواند محتوا را به شیوه‌ای ارائه کند که محرک اکتشافی باشد. در اینجا، دانش‌پدگویی یک نقش طراحی آموزشی را ایفا می‌کند، و فلسفه برای کودکان فرصتی ایجاد می‌کند که کودک معنا را نه فقط دریافت، بلکه تولید کند. چنین تلفیقی مهم‌ترین مسیر برای ارتقای انتقال یادگیری و تقویت تفکر انتقادی در سنین ابتدایی است.

نتیجه پژوهش بیانگر این است که در کنار عناصر شناختی و محتوایی، آشنایی معلم و دانش‌آموز با ابزارهای فناورانه نقشی مکمل در الگو دارد. فناوری اگر به صورت معقول و هدفمند به کار رود، می‌تواند روند گفت‌وگو را غنی‌تر و فرایند یادگیری را تعاملی‌تر کند. ابزارهایی مانند تخته دیجیتال، فیلم‌های کوتاه و بازی‌های فکری می‌توانند محرک‌های اولیه برای طرح پرسش فلسفی باشند. این موضوع بیانگر آن است که الگوی تلفیقی باید با شرایط آموزشی قرن ۲۱ سازگار بوده و بتواند شهروندانی تربیت کند که سواد دیجیتال و فکری را توانمند داشته باشند.

این پژوهش با ارائه الگوی جامع و ساختاریافته که بر پایه ۳۳ شاخص پایه، ۱۱ مؤلفه سازمان‌دهنده و ۶ بُعد فراگیر طراحی شده است، ساختاری نظام‌مند و گام‌به‌گام برای تلفیق برنامه فلسفه برای کودکان و دانش‌پدگویی محتوا در دوره ابتدایی پیشنهاد می‌دهد. این الگو، با ایجاد پیوندی ساختاری بین «کاو شگری فلسفی» و «آموزش محتوای محور»، بستری برای پرورش یادگیرندگانی کنجکاو، تحلیل‌گر و توانمند در فهم و کاربرد دانش فراهم می‌سازد.

با وجود این، پژوهش با محدودیت‌هایی همراه بود: نخست آنکه داده‌ها بر اساس مصاحبه با تعداد مشخصی متخصص جمع‌آوری شد و ممکن است تنوع دیدگاه‌ها کمتر از مطلوب باشد. دوم آنکه الگو هنوز در محیط واقعی کلاس به صورت تجربی آزمون نشده و کارآمدی عملی آن نیازمند آزمون‌های میدانی است. سوم آنکه بررسی‌ها عمدتاً کیفی بوده و سنجش کمی ابعاد الگو انجام نشده است. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده الگو را در کلاس‌های واقعی اجرا و اثربخشی آن را بر دانش‌آموزان دوره ابتدایی به صورت تجربی مقایسه کنند. همچنین طراحی بسته‌های آموزشی مبتنی بر این الگو و تدوین راهنمای معلم می‌تواند به کاربردی‌سازی آن کمک کند. پژوهش‌های آتی می‌توانند به بررسی تفاوت تأثیر الگو در پایه‌های مختلف ابتدایی و همچنین نقش متغیرهایی چون جنسیت، بافت فرهنگی و سبک تدریس معلمان بپردازند تا الگو از جامعیت بیشتری برخوردار شود.

### تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌نمایند هیچگونه تعارض منافع وجود ندارد.

### منابع

- احمدی حسینیان نژاد، ف. و شریعت کیایی، م. (۱۴۰۲). تاثیر آموزش تفکر انتقادی بر انعطاف پذیری شناختی، سرزندگی تحصیلی و خودپنداره تحصیلی در دانش آموزان دختر. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۷(۶۲)، ۹۸-۱۱۰. <https://doi.org/10.22034/jiera.2023.401000.2990>
- چوبفروش زاده، آ.، صابری فرد، م.، محمدپناه، ع.، و شیروی، ا. (۱۴۰۲). اثربخشی آموزش فلسفه بر انعطاف‌پذیری شناختی و مهارت‌های استدلال در کودکان. *مجله سلامت روان کودک*، ۱۰(۱)، ۹۳-۱۰۷. <https://doi.org/10.61186/jcmh.10.1.8>
- علی‌جانی، ن.، کریمی، ف.، و سعیدیان، ن. (۱۴۰۳). ارائه و اعتبارسنجی الگوی ارتقای مشارکت در دانش‌آموزان دوره ابتدایی. *فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۸(۶۷)، ۴۱-۵۸. <https://doi.org/10.22034/jiera.2025.510866.3302>
- فریدون نژاد، م. (۱۴۰۲). معرفی برنامه فلسفه برای کودکان (فیک یا P4C) و بررسی اثربخشی آن بر آموزش و پرورش کودکان. *مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری*، ۱(۱۵)، ۱-۲۰. <https://www.noormags.ir/view/ar/articlepage/2063643/>
- گل صنملو، م.، نعیمی، ا.، خورسندی طاسکوه، ع.، و شریعتی، س. ص. (۱۴۰۰). طراحی الگوی معلم خوب با تکیه بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، ۲۴(۹۰)، ۱۷۹-۲۲۲. <https://ensani.ir/fa/article/469686/>
- نویدیان، ا.، واحدی، ش.، بدری گرگری، ر.، و فتحی آذر، ا. (۱۴۰۰). تأثیر آموزش فلسفه برای کودکان بر انعطاف‌پذیری روان‌شناختی دانش‌آموزان ابتدایی با رویکرد مبتنی بر زمینه فرهنگی. *پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی*، ۱۲(۲)، ۲۶۵-۲۸۲. <https://doi.org/10.22059/JAPR.2021.297152.643523>
- Ahmadihosseinnejad, F. A., & Shariyatkiaei, M. (2023). The effect of critical thinking training on cognitive flexibility, academic vitality, and academic self-concept in female students. *Research in Educational Systems*, 17(62), 98-110. (in Persian) <https://doi.org/10.22034/jiera.2023.401000.2990>
- Alijani, N., Karimi, F., & Saeidian, N. (2025). Presentation and validation of a model for enhancing participation in elementary school students. *Journal of Research in Educational Systems*, 18(67), 41-58. (in Persian) <https://doi.org/10.22034/jiera.2025.510866.3302>
- Balci, E., & Eryılmaz, R. (2024). The impact of Philosophy for Children (P4C) activities on enhancing the speaking skills of gifted students. *Frontiers in Psychology*, 15, 1451532. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1451532>
- Chobforoshzadeh, A., Saberifard, M., Mohammadpanah, A., & Shiravi, A. (2013). The effectiveness of philosophy education on cognitive flexibility and reasoning skills in children. *Journal of Child Mental Health*, 10(1), 107-93. (in Persian) <https://doi.org/10.61186/jcmh.10.1.8>
- Faridoon Nejad, M. (2023). Introduction to Philosophy for Children Program (P4C) and investigation of its effectiveness on children's education. *Studies and Research in Behavioral Sciences*, 1(15), 1-20. (in Persian) <https://www.noormags.ir/view/ar/articlepage/2063643/>
- Fields, D. (2022). *What do young children think and feel about others who learn and behave differently to themselves, and can those thoughts and feelings be changed?* (Doctoral dissertation, University of York). [oai.theses.whiterose.ac.uk:31407](http://oai.theses.whiterose.ac.uk:31407)
- Gol Sanamloo, M., Naeimi, E., Khorsandi Taskooh, A., & Shariati, S. S. (2021). Designing a model of a good teacher based on the Fundamental Transformation Document of Education. *Basij Strategic Studies*, 24(90), 179-222. (in Persian) <https://ensani.ir/fa/article/469686/>
- Hollenstein, L., & Brühwiler, C. (2024). The importance of teachers' pedagogical-psychological teaching knowledge for successful teaching and learning. *Journal of Curriculum Studies*, 56(4), 480-495. <https://doi.org/10.1080/00220272.2024.2328042>
- Lipman, M. (2003). *Thinking in education*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511840272>
- Major, C. H. (2015). *Teaching online: A guide to theory, research, and practice*. JHU Press. <https://www.vitalsource.com/products/teaching-online-claire-howell-major-v9781421416243>
- Navidian, A., Vahedi, S., Badri Gargari, R., & Fathi Azar, E. (2021). The effect of teaching philosophy for children on psychological flexibility of elementary school students with a culturally context-based approach. *Psychological Research*, 12(2), 265-282. (in Persian) <https://doi.org/10.22059/JAPR.2021.297152.643523>

- O'Reilly, C., Devitt, A., & Hayes, N. (2022). Critical thinking in the preschool classroom-A systematic literature review. *Thinking skills and creativity*, 46, 101110. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101110>
- Shulman, L. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(1), 4–14. <https://doi.org/10.3102/0013189X015002004>
- Tallman, M. (2023). What makes pedagogical content knowledge “pedagogical”? Reconnecting PCK to its Deweyan foundations. *The Mathematics Educator*, 31(1), 100-128. <https://doi.org/10.63301/tme.v31i1.2852>
- Unal, U., & Gunes, G. (2024). The effect of Philosophy for Children (P4C) activities on the development of moral perception and social rules of preschool children. *Journal of Childhood, Education & Society*, 5(2). <https://doi.org/10.37291/2717638X.202452392>
- Wei, C., & Chen, L. (2025). The effects of philosophy for children on children’s cognitive development: A three-level meta-analysis. *Journal of Intelligence*, 13(10), 130. <https://doi.org/10.3390/jintelligence13100130>